

Opiskelumotivaatio ja VALMA-nuorten hakeutuminen jatko- koulutukseen

Terhi Maczulskij

KTT, tutkimuspäällikkö
Elinkeinoelämän tutkimuslaitos ja IZA
terhi.maczulskij@etla.fi

Henna Busk

KTT, vanhempi ekonomisti
Pellervon taloustutkimus PTT
henna.busk@ptt.fi

Signe Jauhiainen

KTT, ryhmäpäällikkö
Kela, tutkimusyksikkö
signe.jauhiainen@kela.fi

Noona Kiuru

PsT, professori
Jyväskylän yliopisto
noona.kiuru@jyu.fi

VERTAISARVIOITU
KOLLEGIALT GRANSKAD
PEER-REVIEWED
www.tsv.fi/tunnus

Tiivistelmä

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan ammatilliseen koulutukseen valmentavissa (VALMA) opinnoissa opiskelevien keskisuomalaisten nuorten opiskelumotivaation, kouluhyvinvoinnin ja heidän saamansa sosiaalisen tuen yhteyttä toisen asteen koulutukseen hakeutumiseen. Analyyseissa hyödynnettiin vuosina 2016 ja 2017 kerättyjä kyselyaineistoja, jotka yhdistettiin Tilastokeskuksen rekisteritietoihin opiskelijoiden päätoimesta ja valtionveronalaisista tuloista vuosi kyselyyn osallistumisen jälkeen. Tulokset osoittivat, että suomenkielisillä opiskelijoilla oli heikompi opiskelumotivaatio vieraskielisiin opiskelijoihin verrattuna, mikä voi johtua suomalaisten opiskelijoiden nuoremasta iästä. Kun tilastollisissa malleissa vakioitiin opiskelijoiden väliset erot demografisissa taustaominaisuuksissa, erityisesti tehtävää välttelevä suoritusstrategia (epäonnistumisen ennakointi ja tehtävien välttely) ennusti NEET-ryhmään kuulumista vuosi kyselyyn osallistumisen jälkeen, erityisesti miehillä. Opiskelu- ja työuran suunnittelumotivaatio oli myös yhteydessä lisääntyneeseen toisen asteen koulutuksen hakuaktiivisuuteen vieraskielisillä nuorilla.

Avainsanat: *ammatilliseen koulutukseen valmentava koulutus (VALMA), toisen asteen koulutus, motivaatio, NEET*

Motivation to study and applying for secondary school of VALMA-students

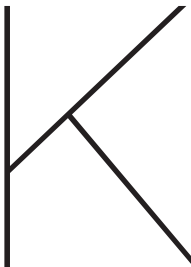
Abstract

This article examines the associations of motivation to study, school satisfaction and social support with the probability of students in preparatory education for vocational training (VALMA) applying for secondary school in Central Finland. The results show that Finnish-speaking VALMA-students exhibit lower motivation to study compared to their foreign-language counterparts. This difference could be explained by the younger age of Finnish-speaking students. After controlling for differences in demographic characteristics, a task avoidance strategy (comprising task avoidance and failure expectation) is found to be associated with a higher NEET (Not in Education, Employment, or Training) probability in the year following survey participation, particularly among men. Higher motivation in studying and planning future career prospects is positively associated with the likelihood of foreign-language students applying for secondary school.

Keywords: *preparatory education, secondary education, motivation, NEET*

Johdanto

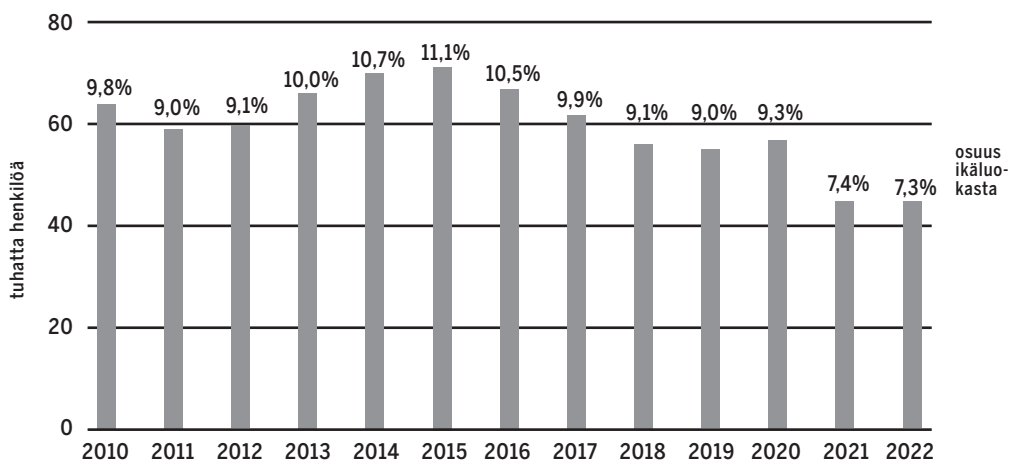
aikkien nuorten osalta opinnot eivät sujuu suoraviivaisesti. Opintojen keskeytyminen tai koulutuksen ulkopuolelle jääminen ei ole nuoren itsensä eikä yhteiskunnan kannalta toivottavaa. Nuoruusikä ajoittuu keskimäärin ikävuosien 13–25 välille (Kiuru, 2023; Steinberg, 2014). Se nähdään siirtymäaikana keskilapsuudesta aikuisuuteen, jonka aikana tapahtuu merkittäviä fyysisistä ja psyykkistä kypsyämistä sekä kehitystä.

Nuoruusiän tapahtumilla voi olla pitkäaikaisia vaikutuksia, koska koulutustasolla on yhteys työmarkkinoilla menestymiseen ja sitä kautta syrjäytymiseen. Peruskoulun varaan jäävillä nuorilla on suurempi riski jäädä työttömäksi tai kokonaan työvoiman ulkopuolelle (esim. Kalenius, 2014). Teknologisen kehityksen ja työmarkkinoiden muutoksen johdosta heikosti koulutettujen nuorten työllistymismahdollisuudet heikkenivät entisestään. Rutiinomaisten töiden vähentyessä uudelleen-työllistymisen todennäköisyys linkittyi vahvasti koulutukseen ja kyvykkyyteen (Maczulskij, 2020). Nuorten työllistymistä ei heikennä pelkästään koulutuksen puute, vaan myös heikko motivaatio ja erilaiset elämänhallinnan ongelmat (Seuri ja muut, 2018). Perusasteen koulutuksen varassa oleville kasautuu myös muita enemmän sosiaalisia ongelmia, kuten velkaongelmia (Aaltonen ja muut, 2016; Oksanen ja muut, 2015), ja alttiutta rikollisuuteen (Aaltonen ja muut, 2016).

Syrjäytymisriski voi koostua useista eri tekijöistä, mutta syrjäytymisvaarassa olevien nuorten määrää arvioidaan usein niin kutsutun NEET-indikaattorin avulla (Not

in Employment, Education or Training). Se kuvaa niiden nuorten määrää, jotka eivät ole työssä eivätkä opiskelemissa. Kuviossa 1 on esitetty 15–24-vuotiaiden NEET-nuorten määrä sekä osuus ikäluokasta vuosina 2010–2022. NEET-nuorten määrä (71 000) sekä heidän osuutensa ikäluokasta (11,1 %) oli huipussaan vuonna 2015. Tämän jälkeen NEET-nuorten määrä ja osuus 15–24-vuotiaiden ikäluokasta on laskenut aina vuoteen 2019 saakka. Vuonna 2020 NEET-nuorten määrä ja osuus nousivat hieman uudelleen, sillä koronapandemian alkaessa erityisesti nuorten ja matalasti koulutettujen asema työmarkkinoilla heikentyi (OECD, 2021). Vuosina 2021–2022 NEET-nuoria on ollut aiempaa selvästi vähemmän johtuen todennäköisesti työvoimatutkimuksen uudistamisesta (ks. esim. Tilastokeskus 5.11.2020. ”Miten ja miksi työvoimatutkimus uudistuu?” <https://stat.fi/uutinen/miten-ja-miksi-tyovoimatutkimus-uudistuu-1>).

Nuorten polkua koulutukseen ja työmarkkinoille tuetaan erilaisin politiikka-toimin. Oppivelvollisuus laajeni elokuussa 2021. Tämän laajentumisen myötä jokaisen peruskoulun päättävän nuoren on haettava joko toisen asteen tai nivelvaiheen koulutukseen. Mikäli nuori ei pääse yhteisvalinnassa toisen asteen koulutukseen tai oma ala ei ole vielä selvillä, niin nivelvaiheen koulutuksissa voi vahvistaa koulutuksessa tarvittavia taitoja ja pohdita huolella oman alan valintaa. Ennen oppivelvollisuuden laajentamista toisen asteen koulutukseen siirtymistä tukivat VALMA-koulutus, joka valmensi ammatilliseen koulutukseen ja LUVA-koulutus, joka valmensi siirtymistä lukio-opintoihin. Myös perusopetuksen lisäopetus (nk. kymppiluokka) oli tarkoitettu tälle kohderyhmälle. Syksystä 2022 lähtien edellä mainitut nivelvaiheen koulutukset yhdis-

Kuvio 1.

15–24-vuotiaat, jotka eivät ole työssä tai koulutuksessa (NEET) vuosina 2010–2022, tuhatta henkilöä ja osuus ikäluokasta (Suomen virallinen tilasto n.d.)

tettiin TUVA-koulutukseksi, eli tutkinto-koulutukseen valmentavaksi koulutukseksi (Opetushallitus, 2022). Lisäksi oppivelvollisuuden ylittäneille nuorille suunnattuja TE-palveluita ovat esimerkiksi koulutus- ja työkokeilut sekä erilaiset valmennukset. Koulutusta ja työtä vailla oleville nuorille on tarjolla myös työpajatoimintaa. Ohjaamosta nuoret voivat saada tietoa eri palveluista ja tukea valintoihinsa.

Tässä artikkelissa tarkastellaan ammatilliseen koulutukseen valmentavassa koulutuksessa (VALMA) opiskelleita keski-suomalaisia nuoria. Erityisesti tutkimme heidän opiskelumotivaationsa, kouluhyvinvoinnin ja saadun sosiaalisen tuen yhteyksiä hakeutua toisen asteen koulutukseen ja todennäköisyyteen kuulua NEET-ryhmään. Analyysissä hyödynnetään kyselyaineistoja vuosilta 2016 ja 2017, jotka on yhdistetty Tilastokeskuksen rekisteritietoihin opiskelijoiden päätoimesta ja valtionveronalaisista tuloista vuosi kyselyyn osallistumisen jälkeen. Käsillä olevan tutkimuksen kysely on toteutettu ennen oppivelvollisuuden laajentamista ja nivel-

vaiheen koulutuksien yhdistymistä TUVA-koulutukseksi.

Ammatilliseen koulutukseen valmentava koulutus eli VALMA-koulutus käynnistyi lukuvuonna 2015–2016. VALMA-koulutuksen opiskelijat olivat peruskoulunsa päättäneitä nuoria, joilla ei vielä ollut toisen asteen ammatillista tutkintoa, tai aikuisia, jotka tarvitsivat valmiuksia ammatilliseen koulutukseen siirtymiseksi. Koulutuksen tarkoituksena oli kehittää opiskelunvalmiuksia, sekä muita arjen ja työelämän taitoja. Valmentavassa koulutuksessa pääsi tutustumaan eri koulutus- ja ammattivaihtoehtoihin sekä sai ohjausta hakeutua toisen asteen opintoihin. Myös maahanmuuttajilla oli mahdollisuus opiskella VALMA-koulutuksessa, samoin hankkiakseen valmiuksia opintoihin mutta myös parantaakseen suomen kielen taitojaan. Opetushallituksen toteuttaman kyselyn mukaan viidennes VALMA-opiskelijoista tuli suoraan peruskoulusta ja viidennesellä oli taustalla keskeytyneet ammatilliset opinnot (Salonsaari & Aunola,

2017). Lukiokoulutuksen keskeyttäneitä oli 4 prosenttia. Noin 40 prosenttia opiskelijoista siirtyi VALMA-koulutukseen muiden reittien kautta, ja tässä joukossa maahanmuuttajien osuus oli merkittävä. Maahanmuuttajataustaisista ja vieraskielisistä opiskelijoista lähes 90 prosenttia oli täysi-ikäisiä.

Aikaisempia tutkimuksia koulutuksesta ja motivaatiosta

Aikaisemman tutkimuskirjallisuuden perusteella koulutuksella on positiivinen yhteys paitsi työmarkkinatulemiin (esim. Becker, 1994; Cairo & Cajner, 2018), myös terveyteen (esim. Böckerman & Maczulskij, 2016; Heckman ja muut, 2018). Lisäksi koulutus on kytköksissä parempien elämänvalintojen kanssa, mikä voi lisätä esimerkiksi onnellisuutta ja työtyytyväisyyttä (Oreopoulos & Salvanes, 2011), sekä vähentää rikollisuusalttiutta (esim. Heckman ja muut, 2018; Huttunen ja muut, 2023).

Motivaatiolla on tärkeä rooli oppimisessa ja koulumenestyksessä (esim. Dæhlen, 2017; Wigfield & Gambria, 2010). Vasalampi ja muut (2018) ovat tutkineet sisäisen ja ulkoisen motivaation, vanhempien tuen ja omien tavoitteiden yhteyttä aikomuksiin keskeyttää toisen asteen koulutus. Sisäisesti motivoitunut henkilö haluaa toimia tekemisen itsensä vuoksi ja ulkoisesti motivoitunut puolestaan toimii usein ulkoisen pakon, rajoituksen tai palkkion vuoksi. Tutkimuksessa havaittiin, että sisäisesti motivoituneet nuoret työskentelivät enemmän omien tavoitteidensa eteen. Sisäinen motivaatio oli myös yhteydessä äidiltä saatuun tukeen ja kavereiden hyväksyntään. Omassa koulutustavoitteen saan menestyminen näkyi tyytyväisyytenä koulunkäyntiin, ja vähäisempinä aikomuksina keskeyttää opinnot. Nuoret hyö-

tyivät niin äidin kuin isän tuesta, kun taas vanhempien tuen puute saattoi näyttäytyä aikomuksina keskeyttää opinnot.

Tässä tutkimuksessa opiskelumotivaatiota tarkastellaan yhtäältä opiskelu- ja työuran suunnitteluun liittyvän kiinnostuksen (esim. Wigfield & Cambria, 2010), ja toisaalta suoritusstrategioiden (esim. Hirvonen ja muut, 2020; Määttä ja muut, 2002; Salmi ja muut, 2020) näkökulmasta. Suoritusstrategiat koostuvat ennakoinneista, tehtävään suuntautumisesta ja syyselityksistä (Määttä, 2007). Strategia valitaan sen mukaan, minkälainen lopputulos tehtävässä odotetaan saavutettavan. Suoritusstrategian prosessinomaisessa tarkastelussa strategian mukaisen käyttäytymisen nähdään johtavan tehtävässä onnistumiseen tai epäonnistumiseen. Esimerkiksi opiskeluun liittyviä epäonnistumisia voidaan selittää kielteisen motivaation prosessinomaisella kehityksellä (Kiuru ja muut, 2020; Määttä ja muut, 2011; Nurmi, 2009).

Heikolla opiskelumotivaatiolla on yhteys opintojen keskeytymiseen, mutta myös oppimisvaikeudet lisäävät opintojen keskeyttämisen riskiä (esim. Salmi ja muut, 2020; Hakkarainen ja muut, 2015; Korhonen ja muut, 2014). Salmi ja muut (2020) osoittavat, että oppimisvaikeudet eivät yksinään heikennä opiskelijoiden valmistumistodennäköisyyttä, vaan keskeistä opinnoista valmistumisen kannalta on heikon opiskelumotivaation ja oppimisvaikeuksien yhteisvaikutus.

Solares ja muut (2015) empiirinen tutkimus tutkii odotuksia, suoritusstrategioita ja koulumenestystä kehämäisenä prosessina. Kun opiskelijalla on myönteiset odotukset omasta suoriutumisestaan koulussa, hän myös suoriutuu siitä paremmin, ja valitsee jatkossakin tehtävään suuntau-

tuneen suoritusstrategian. Välttelevä suoritusstrategia sen sijaan on yhteydessä heikompaan koulumenestykseen. Maahanmuuttajataustaisia ammatillisen koulutuksen opiskelijoita tarkastelevan haastattelututkimuksen mukaan käytännönläheinen opiskelu, työssä tarvittavien taitojen harjoittelu ja näissä tehtävissä onnistuminen tukivat heidän opintojensa etenemistä ja vahvistivat motivaatiota (Schmid ja muut, 2021).

Nuorten siirtyminen toisen asteen koulutukseen voi viivästyä tai jäädä toteutumatta. Taustalla voi olla epätietoisuus omista kiinnostuksen kohteista, mutta myös nuoren elämäntilanteeseen ja voimavaroihin liittyvät ongelmat heijastuvat koulutuspolkuihin. Kantasalmi ja muut (2021) mukaan metropolialueen vuoden 2014 yhdeksäsluokkalaisista 11 prosentilla siirtyminen toiselle asteelle viivästyi, tai toisen asteen opintoja ei aloitettu lainkaan. Tutkimuksessa myös havaitaan, että erityisesti poikien ja maahanmuuttajataustaisten nuorten osuus oli keskimääräisistä suurempi niiden joukossa, jotka eivät siirtyneet toisen asteen koulutukseen. Haapakorva ja muut (2017) osoittavat, että ilman toisen asteen tutkintoa jääneiden osuus on suurempi niiden nuorten joukossa, jotka eivät päässeet ensisijaiseen tai mihinkään hakemaansa koulutukseen. Jos epäonnistumiset kumuloituvat, ilman tutkintoa jäämisen riski kasvaa entisestään. Haapakorva ja muut (2017) mukaan myös mielenterveyden ongelmat ja vanhempien koulutustausta ovat yhteydessä siihen, että toisen asteen tutkinto jää suorittamatta.

Maahanmuuttotustaisten nuorten toisen asteen koulutukseen siirtymiseen liittyy monia sitä edistäviä ja estäviä tekijöitä. Nuorten ja viranomaisten haastatteluinäytöksessä nuoret pitivät tärkeinä yhtei-

söllisiä tekijöitä, ja viranomaiset nostivat esille motivaation ja kielitaidon (Teräs ja muut, 2015). Viranomaiset toivat myös esille, että nivelvaiheessa monet kysymykset, esimerkiksi aloituspaikkojen riittävyys, koskevat yhtäläisesti kaikkia nuoria. Nivelvaiheen koulutuksen tavoitteena on siirtyminen ammatilliseen koulutukseen, mutta opintoihin pääseminen voi olla vaikeaa erityisesti opiskelijoille, jotka tarvitsevat erityistä tukea opinnoissaan tai joiden suomen kielen taito ei ole riittävää (Niemi & Kurki, 2013). Opiskelupaikkoja ei ole tarjolla erityisopetus- ja maahanmuuttajataustaisille opiskelijoille kattavasti kaikilla aloilla, ja lisäksi näitä ryhmiä ohjataan tietyille aloille. Toisen asteen ammatilliseen koulutukseen kiinnittymistä käsittelevässä haastattelututkimuksessa opiskelijat kokivat tärkeäksi mahdollisuuden opiskella itselleen sopivalla tavalla ammatillisessa koulutuksessa (Niittylahti ja muut, 2019). Kiinnittymistä tukivat myös realistiset odotukset, tulevaisuuden näkymät ja mahdollisuus vaihtoehtoisesti työllistyä tai jatkaa opintoja.

Vanhempien tausta ja heiltä saatu tuki ovat keskeisiä tekijöitä opintojen etenemisessä. Lakkala ja muut (2022) kyselytutkimuksen perusteella kaikista suurimpina tuen antajina nuorille siirtymässä peruskoulusta ammatilliseen koulutukseen ovat vanhemmat ja ystävät. Maahanmuuttajataustaisten nuorten siirtymässä korostuu vanhempien koulutusjärjestelmän tuntemus (Teräs ja muut, 2015). Kilpi-Jakosen (2011) tutkimuksen mukaan maahanmuuttajataustaiset nuoret jatkavat perusasteelta toisen asteen koulutukseen suomalaistaustaisia harvemmin. Opintojen keskeyttämistä selittävät perheen ominaisuudet, kuten vanhempien työmarkkina-asema, sekä heikompi aikaisempi koulumenestys. Norjalaisessa haastattelututkimuksessa maahanmuuttajataustaisten

opiskelijoiden kohdalla tuli ilmi, että vanhemmat eivät aina pystyneet tukemaan heitä opiskelutehtävissä esimerkiksi kielitaidon puutteen vuoksi (Schmid & Garrels, 2021).

Opetushallituksen selvityksen mukaan valtaosa lukuvuonna 2015–2016 ammatilliseen koulutukseen valmentavan VALMA-koulutuksen aloittaneista ei suorittanut koulutuksen koko laajuutta (Salonsaari & Aunola, 2017). VALMA-koulutuksen ensimmäisen lukuvuoden päätteeksi toteutetun kyselyn mukaan koulutuksessa aloitti yhteensä 4 859 opiskelijaa, joista 3 337 suoritti alle 60 osaamispistettä. Osalla opinnot keskeytyivät, ja osa siirtyi joustavasti jatkamaan opintojaan jo ennen VALMA-koulutuksen päättymistä. Selvityksen mukaan koko VALMA-koulutuksen suorittaneista 54 prosenttia jatkoi opiskelemaan ammatillista perustutkintoa. Muuhun koulutukseen jatkoi 6 prosenttia; suoraan työelämään siirtyi 4 prosenttia; ja muuhun toimintaan 4 prosenttia opiskelijoista. Jatkosuunnitelmista ei saatu tietoa liki kolmanneksen osalta.

Tutkimuksen toteuttaminen

Tämän artikkelin keskeisimmät tutkimuskysymykset ovat:

- 1) Eroavatko äidinkielenään suomea puhuvat ja vieraskieliset VALMA-opiskelijat aiemman opintoihin hakuaktiivisuuden, opiskelumotivaation, sosiaalisen tuen ja kouluhyvinvoinnin suhteen?
- 2) Ovatko opiskelumotivaatio, sosiaalinen tuki ja kouluhyvinvointi yhteydessä toisen asteen koulutukseen hakeutumiseen ja työmarkkinatilanteeseen?

3) Onko opiskelumotivaation, sosiaalisen tuen ja kouluhyvinvoinnin yhteydessä toisen asteen koulutukseen hakeutumiseen eroja äidinkielen ja sukupuolen mukaan?

Tutkittavat ja aineisto

Tutkimukseen osallistui yhteensä 120 keski-suomalaisista ammatillisiin opintoihin valmentavissa (VALMA) opinnoissa opiskelevaa opiskelijaa syksyllä 2016 ja 2017. Kysely sisälsi kysymyksiä esimerkiksi opiskelijan demografisista taustaominaisuuksista (ikä, sukupuoli, äidinkieli), aikaisemmasta hakeutumisesta koulutukseen ja opiskelijan aikomuksista hakeutua toisen asteen koulutukseen VALMA-opintojen jälkeen. Kyselylomake laadittiin yhteistyössä Jyväskylän yliopiston tutkijoiden kanssa. Opiskelumotivaation, kouluhyvinvoinnin ja sosiaalisen tuen muuttujien muodostamiseksi hyödynsimme kolme laajempaa kysymyspatteristoa, joissa on kussakin esitetty 6–10 väittämää. Kyselyaineisto on yhdistetty Tilastokeskuksen rekisteritietoihin mm. henkilön päätoimesta ja valtionveronalaisista tuloista.

Kyselyaineisto kerättiin suomenkieliselä kyselylomakkeella oppilaitoksen henkilökunnan ja tutkijoiden yhteistyönä paikan päällä oppilaitoksessa. Opiskelijoille ilmoitettiin, että kyselyyn vastaaminen on vapaaehtoista. Opiskelijoilta ja alaikäisten opiskelijoiden osalta heidän huoltajiltaan kysyttiin suostumus kyselyyn osallistumisesta ja rekisteritietojen yhdistämisestä. Suostumuslomakkeen yhteydessä opiskelijat ja huoltajat saivat tutkimustiedotteen. Kyselyyn osallistumiseen kannustettiin arpomalla vastanneiden kesken lahjakortteja. Vuoden 2016 kyselyyn vastaaminen toteutettiin isossa luentosalissa kaikille opiskelijoille. Vuoden 2017 kyselyä varten

opiskelijat tavoitettiin paremmin, sillä he kokoontuivat pienryhmissä, joissa kyselytilanne oli rauhallisempi. Opiskelijoista merkittävä osa oli maahanmuuttajia, joiden heikko suomen kielen taito hankaloitti kyselyyn vastaamista. Maahanmuuttajataustaiset opiskelijat saivat kyselyn täyttämiseksi tukea suullisesti joko tutkimusryhmältä tai opettajilta. Suomenkielisille nuorille vastaajille kysymykset olivat selkeitä ja pääosin heidän elämäntilanteeseensa soveltuvia. Kysymykset esimerkiksi vanhempien tuesta tai kesätöiden hakemisesta eivät täysin soveltuneet vanhempien opiskelijoiden elämäntilanteeseen.

Kyselyaineiston osallistujien tietoja voitiin käsitellä vain siinä tapauksessa, mikäli he ja (alikäisten osalta) heidän huoltajansa olivat antaneet suostumuksensa tietojen keräämiseksi ja yhdistämiseksi Tilastokeskuksen ylläpitämiin rekisteritietoihin. Vuoden 2016 kyselyyn osallistui 44 opiskelijaa, joista 26 voitiin yhdistää Tilastokeskuksen rekisteritietoihin. Vuoden 2017 kyselyyn osallistui 76 opiskelijaa, joista 59 voitiin yhdistää rekisteritietoihin. Aineiston koko kyselyn osalta oli yhteensä 120 henkilöä, ja heistä 85 on voitu yhdistää rekistereihin. Mikäli kysymyspatteristoista on puuttunut yhden henkilön osalta enintään kaksi vastausta, on koetiedot imputoitu vastausten keskiarvoilla. (Olemme laatineet analyysin myös ilman imputointia, ja tulokset pysyivät samankaltaisina.) Analyysimme lopulliset aineistokoot ovat 112 henkilöä (kyselyaineisto) ja 74 henkilöä (kysely yhdistettynä rekistereihin). Tutkimuksen kohteena olevissa nivelvaiheen opinnoissa aloitti kumpainakin vuonna 120–130 opiskelijaa, joten ensimmäisenä vuonna alle puolet ja toisena vuonna hieman yli puolet opiskelijoista vastasi kyselyyn. Vaikka kysely ei tavoittanut koko opiskelijajoukkoa, kyselyyn vastanneet olivat taustatietojen pe-

rusteella hyvin samankaltaista kuin kaikki VALMA-opiskelijat (Salonsaari & Aunola, 2017).

Mittarit ja muuttujat

Opiskelumotivaatio. Opiskelijoiden opiskelumotivaatiota mitattiin kyselyversioilla Cartoon-Attribution-Strategy-testistä (CASI; Cartoon Attribution Strategy Inventory; Hirvonen ja muut, 2020; Määttä ja muut, 2002; Salmi ja muut, 2020). Testissä tarkastellaan opiskelumotivaatioon liittyviä suoritusstrategioita onnistumisodotusten, suunnittelun ja tehtävien välttelyn näkökulmasta. Henkilöä pyydettiin ajattelemaan tilanne, jossa hän saa koulussa uuden tehtävän. Seuraavaksi hänen tulee arvioida kymmenen väittämän (mm. Tästä ei kyllä tule mitään, Kyllä tämä tästä sujuu, Taidan häipyä kahville) paikkaansa pitävyyttä viisiportaisella likert-asteikolla (1 = *Täysin eri mieltä*; 5 = *täysin samaa mieltä*).

Konfirmatorinen faktorianalyysi antaa hyväksyttävän tuen kahden latentin muuttujan luomiselle, sillä vastausten ja faktoreiden väliset regressiokertoimet ovat kaikki tilastollisesti merkitseviä ($p < 0.001$), ja mallin tuottamat tunnusluvut osuvat pääosin suositeltujen raja-arvojen rajalle ($RMSEA = 0.097$, 90 % $CI = (0.060, 0.135)$, $RMSR = 0.087$, $CFI = 0.933$, $TLI = 0.879$, χ^2 -testin p -arvo = 0.0012). Kaikki positiiviseksi koetut väittämät (5 väittämää) latautuvat latentille muuttujalle, joka kuvaa onnistumisodotuksia ja tehtävien suunnittelua (tehtäväsuuntautunut opiskelustrategia). Negatiiviseksi koetut väittämät (5 väittämää) latautuvat latentille muuttujalle, joka kuvaa epäonnistumisen ennakoitua ja tehtävien välttelyä (tehtävää välttelevä opiskelustrategia). Faktoreiden selitysosuus on 61 prosenttia ja kummassakin eri vastauksien la-

taukset olivat korkeita (0.61–0.91) (ks. myös Hirvonen ja muut, 2020).

Opiskelu- ja työuran suunnittelumotivaatio. Toisessa kysymyspatteristossa on kuusi opiskelu- ja työuran suunnittelumotivaatiota mittaavaa väittämää. Väittämät ovat mm. Työelämään tutustuminen on kiinnostavaa, Haluaisin ensi kesänä työpaikan ja Minulle on tärkeää opiskella ammatti. Myöskin tässä kysymyspatteristossa on käytetty viisiportaista likert -asteikkoa (1 = *Täysin eri mieltä*; 5 = *täysin eri mieltä*). Konfirmatorinen faktorianalyysi antaa tukensa yhden latentin muuttujan mallille, jossa kaikki kuusi väittämää latautuvat yhdelle opiskelu- ja työuran suunnittelumotivaatiota mittaavalle faktorille ($RMSEA = 0.077$, 90 % $CI = (0.000, 0.142)$, $RMSR = 0.040$, $CFI = 0.965$, $TLI = 0.942$, χ^2 -testin p -arvo = 0.0846). Faktorin selitysosuus on 50 prosenttia ja latausten vaihteluväli on melko korkea (0.61–0.84).

Kouluhyvinvointi ja sosiaalinen tuki. Kolmannessa kysymyspatteristossa on yhdeksän väittämää, jotka kuvaava nuorten kouluhyvinvointia, sosiaalista tukea koulussa ja keskustelua kouluasioista vanhem-

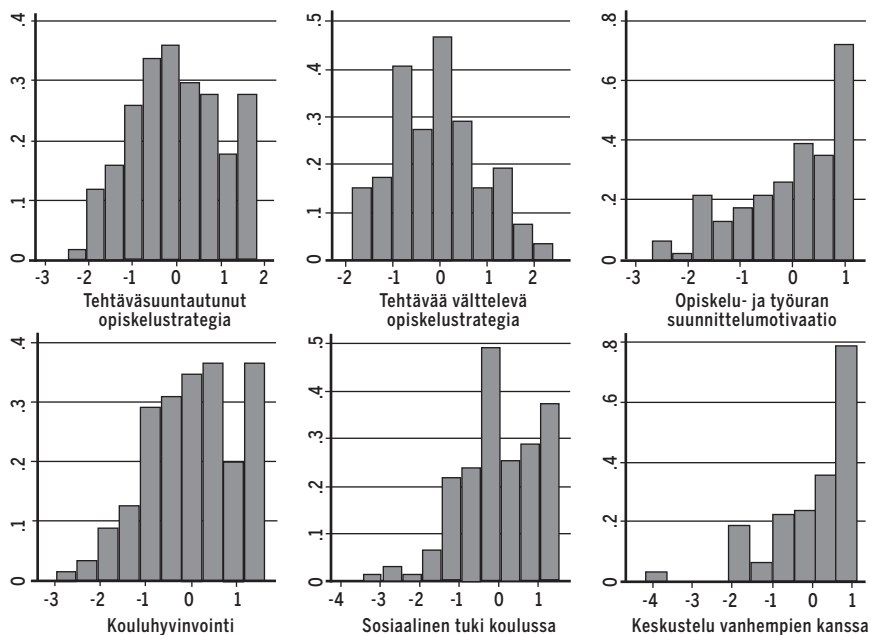
man kanssa. Väittämiä ovat mm. Viihdyn hyvin koulussa, Saan muilta oppilailta tarvittaessa apua, Opettajat kannustavat minua ja Vanhempani pitävät opiskelua tärkeänä. Konfirmatorinen faktorianalyysi antaa tukensa teorian mukaisille mittareille ($RMSEA = 0.075$, 90 % = (0.025, 0.117), $RMSR = 0.071$, $CFI = 0.927$, $TLI = 0.881$, χ^2 -testin p -arvo = 0.0273), jossa väittämät latautuvat odotetusti kolmelle eri latentille muuttujalle (selitysosuus 63 %, lataukset 0.65–0.87).

Latentit muuttujat on muodostettu konfirmatoristen faktorianalyysien lineaarisista ennusteista. Taulukossa 1 on esitetty ei-standardoitujen muuttujien kuvailevat tiedot sekä reliabiliteetikertoimet (Cronbachin alfa). Kaikkien muuttujien reliabiliteetti oli hyvä (> 0.70). Analyysiamme varten normeerasimme muuttujat siten, että niiden keskiarvo on nolla ja keskihajonta on yksi. Kuviossa 2 on lisäksi esitetty standardoitujen opiskelumotivaatiota kuvaavien käsitteiden jakaumat. Erityisesti opiskelu- ja työuran suunnittelumotivaatio ja keskusteleminen vanhempien kanssa -mittarien jakaumat ovat vassemmalle vinoja.

Taulukko 1.

Muuttujien kuvailevat tiedot

Käsite	N	Keskiarvo	Vaihteluväli	Keskihajonta	α
Tehtäväsuuntautunut opiskelustrategia	115	~0	[-1,85 1,37]	0,739	0,768
Tehtävää välttelevä opiskelustrategia	115	~0	[-1,42 1,91]	0,748	0,788
Opiskelu- ja työuran suunnittelumotivaatio	117	~0	[-2,40 1,07]	0,893	0,778
Kouluhyvinvointi	118	~0	[-2,00 1,09]	0,669	0,736
Sosiaalinen tuki koulussa	118	~0	[-1,51 0,68]	0,438	0,751
Kouluasioista keskusteleminen vanhempien kanssa	118	~0	[-5,05 1,32]	1,214	0,860

Kuvio 2.

Opiskelumotivaatiota, kouluhyvinvointia ja sosiaalisia suhteita kuvaavien käsitteiden standardoidut jakaumat

Selitettävät muuttujat ja menetelmät

Tilastollisessa analyysissä tarkastelemme logit-mallilla opiskelumotivaation, kouluhyvinvoinnin ja saadun sosiaalisen tuen yhteyksiä VALMA-opiskelijoiden subjektiivisesti mitattuun halukkuuteen hakeutua toisen asteen opintoihin ja objektiivisiin rekisteritietoihin henkilön työmarkkina-asemasta vuosi kyselyyn osallistumisen jälkeen. Ensimmäisenä vastemuuttujana käytämme indikaattorimuuttujaa, joka saa arvon yksi, mikäli henkilö on esittänyt halukkuutensa hakeutua koulutukseen VALMA-opintojen jälkeen. Toisena vastemuuttujana käytämme indikaattorimuuttujaa, joka saa arvon yksi, mikäli henkilö on Tilastokeskuksen rekisteritietojen perusteella opiskelija vuosi kyselyyn osallistumisen jälkeen. Kolmas vastemuuttuja kuvaa NEET-ryhmään kuulumista, eli muuttuja saa arvon yksi, mikäli henkilö ei ole rekisteritietojen perusteella työllinen

eikä opiskelija vuosi kyselyyn osallistumisen jälkeen. Lisäksi tarkastelemme henkilön valtionveronalaisia tuloja, koska ne kuvaavat hyvin henkilön työmarkkinatilannetta. Valtionveronalaiset tulot sisältävät paitsi palkka- ja yrittäjätulot, mutta myös maksetut etuudet. Tiedot tuloista pohjautuvat myös rekisteritietoihin. Yllä olevien vastemuuttujien lisäksi kyselyssä on tietoa siitä, onko opiskelijalla haaveammattia ja mikä on korkein tutkinto, jonka henkilö arvioi suorittavansa tulevaisuudessa (Viljaranta ja muut, 2009). Käytämme ko. vastemuuttujia lisätarkasteluiden yhteydessä.

Tilastollisissa malleissa on vakioitu henkilön demografisia taustaominaisuuksia, eli ikä, sukupuoli ja henkilön äidinkieli (suomi tai joku muu). Työmarkkina-asemaa kuvaavat tilastolliset mallit on estimoitu epälineaarilla logit-mallilla, mutta olemme käyttäneet myös lineaarisista pienimmän neliösumman menetelmää

herkkyystarkasteluissa. Lisätarkastelu, joka koskee kysymystä ylimmästä tutkinnosta, jonka henkilö uskoo suorittavansa tulevaisuudessa, koostuu kolmesta toisensa poissulkevasta vaihtoehdosta: 1) ammattikorkeakoulu tai yliopisto, 2) lukio tai ammatillinen koulutus, tai 3) henkilö ei tiedä tai ei usko suorittavansa tutkintoa. Koska vastemuuttuja koostuu yli kahdesta toisensa poissulkevasta indikaattorimuuttujasta, malli on estimoitu multinomiallogit -menetelmällä. Tarkastelussa, jossa vastemuuttujana käytetään valtionveronalaisia tuloja, tuloista otetaan logaritmi-muunnos ja malli estimoidaan lineaarisella pienimmän neliösumman menetelmällä. Niin kutsutun Human capital-mallin mukaisesti tulomuuttujasta tehdään logaritmi-muunnos, jotta pystymme tarkastelemaan selittävän muuttujan marginaalivaikutusta (tai yhteyttä) tuloihin. Kuten tavallisesti, tuloihin lisätään numero yksi ennen muuttujan logaritmisointia. Tilastollinen analyysi on tehty ekonometriaan erityisesti soveltuvalla Stata-ohjelmistolla.

Tulokset

Keskiarvoerot äidinkielenään suomea ja jotakin muuta kuin suomen kieltä puhuvien opiskelijoiden välillä

Tutkimuksen ensimmäinen tavoite oli kuvata eroja suomea puhuvien ja vieraskielisten VALMA-opiskelijoiden välillä. Taulukossa 2 on esitetty muuttujien keskiarvot äidinkieleltään suomenkielisille ja vieraskielisille opiskelijoille sekä ryhmävertailun *t*-testien tulokset. Äidinkielenään suomea puhuvien osuus on 59 prosenttia (66 henkilöä) ja vieraskielisiä on loput 46 henkilöä. Suomenkielisten ryhmässä enemmistö on naisia (61 %), kun taas vieraskielisten ryhmässä naisten osuus on vain noin kolmasosa. Suomenkieliset VALMA-opiskelijat

ovat keskimäärin nuorempia kuin vieraskieliset opiskelijat (17 versus 25 vuotta). Selvä enemmistö vieraskielisistä (86 %) on 18 vuotta täyttäneitä. Suomenkieliset VALMA-opiskelijat ovat pääosin peruskoulunsa päättäneitä nuoria, joiden tarkoituksena on valmentavien opintojen jälkeen hakeutua toisen asteen koulutukseen. Selvä enemmistö vieraskielisistä osallistuu VALMA-opintoihin parantaakseen suomen kieltä. Yli 80 prosenttia suomenkielisistä, mutta vain 36 prosenttia vieraskielisistä on hakenut aiemmin koulutukseen. Opiskelumotivaatio vaihtelee selvästi suomenkielisten ja vieraskielisten välillä. Vieraskieliset opiskelijat ovat selvästi suomenkielisiä opiskelijoita motivoituneempia, ja lisäksi he kokevat keskimäärin parempaa kouluhyvinvointia sekä sosiaalista tukea opintojen parissa. Tämän tutkimuksen aineistossa mukana olevat opiskelijat ovat taustaominaisuksiltaan hyvin samankaltaisia verrattuna kaikkiin VALMA-opiskelijoihin lukuvuonna 2015–2016 (Salonsaari & Aunola, 2017).

Opiskelumotivaation, kouluhyvinvoinnin ja saadun sosiaalisen tuen yhteydet koulutukseen hakeutumiseen ja työmarkkina-asemaan

Tutkimuksen toisena tavoitteena on tutkia, miten VALMA-opiskelijoiden demografiset tekijät, opiskelumotivaatio, kouluhyvinvointi ja sosiaalinen tuki ennustavat henkilön sijoittumista koulutukseen. Tulokset on raportoitu taulukossa 3 sivulla 43. Ensimmäisessä sarakkeessa vastemuuttujana on halukkuus hakeutua toisen asteen koulutukseen VALMA-opintojen jälkeen. Estimaatin arvot on esitetty marginaalivaikutuksina, joka mittaa selittävien muuttujien ja vastemuuttujan välisen yhteyden prosenttiyksikköinä. Koska aineistomme on varsin pieni, tilastollisen tulkinnan pohjaksi on valittu sellaiset es-

Taulukko 2.

Muuttujien keskiarvot äidinkielen mukaan laskettuna

Muuttuja	Suomi	Muu	t-testi	p-arvo
Nainen	0,61	0,34	-3,00	<0,010
Ikä	16,9	25,2	6,94	<0,001
Hakenut aiemmin koulutukseen	0,82	0,36	-5,72	<0,001
Tehtäväsuuntautunut opiskelustrategia	-0,35	0,50	4,88	< 0,001
Tehtävää välttelevä opiskelustrategia	0,38	-0,55	-5,41	< 0,001
Opiskelu- ja työuran suunnittelumotivaatio	-0,42	0,57	5,97	<0,001
Kouluhyvinvointi	-0,54	0,73	8,69	<0,001
Sosiaalinen tuki koulussa	-0,37	0,50	5,15	<0,001
Kouluasioista keskusteleminen vanhempien kanssa	0,04	-0,06	-0,53	0,598
Otoskoko	66	46		

timaattien arvot, jotka ovat tilastollisesti merkitseviä vähintään 10 prosentin merkitsevyytasoilla ($p < 0,100$).

Aiemmin koulutukseen hakeutuneilla opiskelijoilla on 18,7 prosenttiyksikköä suurempi halukkuus hakeutua toisen asteen koulutukseen VALMA-opintojen jälkeen niihin opiskelijoihin verrattuna, jotka eivät ole aiemmin hakeneet koulutukseen. Tämä marginaalivaikutus vastaa 23 prosentin muutosta todennäköisyydessä. (Taulukon 3 viimeinen rivi kuvaa vastemuuttujan keskiarvoa.) Vastaajista 80 prosenttia on ilmoittanut halukkuutensa osallistua koulutukseen VALMA-opintojen jälkeen. Siten $18,7 \text{ prosenttiyksikön lisäys vastaa } (18,7 / 80) * 100 \% = 23 \text{ prosentin kasvua todennäköisyydessä}$. Eri käsitteiden osalta erityisesti korkea opiskelu- ja työuran suunnittelumotivaatio on yhteydessä korkeampaan opiskeluhalukkuuteen. Tulosten mukaan yhden keskihajonnan kasvu kyseisessä mittarissa on yhteydessä lähes 15 prosenttiyksikköä (18 prosenttia) suurempaan opiskeluhalukkuuteen. Toisaalta kouluasioista keskuste-

leminen vanhempien kanssa on negatiivisessa yhteydessä halukkuuteen hakeutua toisen asteen opintoihin VALMA-opintojen jälkeen. Tulosta ei voi tulkita syy-seuraussuhteena, vaan taustalla voi olla kaksisuuntainen yhteys: vanhemmat pyrkivät puuttumaan enemmän lapsensa opintoihin ja keskustelemaan opintojen tärkeydestä, mikäli heidän lapsellaan on haasteita opiskelumotivaatiossa (ks. esim. Tunkkari, 2022). Toisaalta Souto (2014) on havainnut, että ammatillisen koulutuksen keskeyttäneet eivät juurikaan keskustelleet opinnoista vanhempien kanssa.

Taulukon 3 toisessa sarakkeessa vastemuuttujana käytetään opiskelijastatusta vuosi kyselyyn osallistumisen jälkeen. Tulokset ovat mielenkiintoisia, kun niitä verrataan ensimmäisen sarakkeen tuloksiin. Vaikka osa opiskelumotivaatioita ja sosiaalista tukea kuvaavista käsitteistä ennusti henkilön (subjektiivista) halukkuutta hakeutua toisen asteen koulutukseen, niin nämä tekijät eivät kuitenkaan ennusta henkilön realisoitunutta asemaa olla opiskelija seuraavana vuonna. Tulok-

set eivät muuttuneet, kun lisäsimme opiskelumotivaatiota, kouluhyvinvointia ja sosiaalista tukea kuvaavat käsitteet malliin yksi kerrallaan. Tulosten mukaan ainoastaan sukupuoli on yhteydessä henkilön päätoimeen olla opiskelija. Naisilla on 24,1 prosenttiyksikköä suurempi todennäköisyys olla opiskelija vuosi kyselyyn osallistumisen jälkeen miehiin verrattuna. Tämä marginaalivaikutus vastaa 33 prosentin muutosta vastemuuttujan todennäköisyydessä.

Lisäksi tarkastelemme henkilön todennäköisyyttä kuulua NEET-ryhmään (taulukko 3, sarake 3). Tulosten mukaan naiset kuuluvat miehiä epätodennäköisemmin NEET-ryhmään, ja nuoremmat kuuluvat vanhempia todennäköisemmin NEET-ryhmään. Marginaalivaikutus naisille on lähes 22 prosenttiyksikköä, mikä vastaa lähes 100 prosentin eroa todennäköisyyksissä. Eri mittareiden ja NEET-ryhmään kuulumisen välillä ei havaita tilastollisesti merkitseviä yhteyksiä. Olemme tehneet analyysit myös lineaarisella pienemmän neliösumman menetelmällä, ja tulokset ovat tilastollisesti merkitsevien muuttujien osalta samankaltaisia.

Taulukon 3 viimeisessä sarakkeessa tarkastellaan henkilön tuloja. Valtionveronalaiset tulot olivat keskimäärin 4 936 euroa vuodessa. Äidinkieleltään suomenkieliset saavat lähes 92 prosenttia (antilogaritmi kertoimesta -2,466) vähemmän tuloja vieraskielisiin verrattuna, kun mallissa vakioidaan erot opiskelijoiden sukupuolella ja iässä sekä opiskelumotivaatiota, kouluhyvinvointia ja sosiaalista tukea mittaavissa muuttujissa. On mahdollista, että vieraskieliset opiskelijat eivät saa taloudellista tukea perheeltä samassa määrin kuin suomenkieliset opiskelijat. Osa vieraskielisistä saattaa myös tehdä osa-aikatöitä opin-

tojensa ohella. Lisäksi havaitsemme, että myönteinen opiskelu- ja työuran suunnittelumotivaatio sekä tehtävää välttelevä opiskelustrategia ovat positiivisessa yhteydessä tuloihin, kun taas keskusteleminen kouluasioista vanhempien kanssa on negatiivisessa yhteydessä tuloihin.

Ryhmien vertailua

Tutkimuksen kolmantena tavoitteena on tutkia, eroavatko tulokset miesten ja naisten välillä, sekä suomen kieltä puhuvien ja vieraskielisten välillä. Tulosten heterogeenisuutta on tarkasteltu malleissa, joissa vastemuuttujina ovat rekisteritiedot opiskelijastatuksesta sekä NEET-ryhmään kuulumisesta. Malleihin on lisätty joko äidinkielen (suomi versus muu) tai sukupuolen (nainen versus mies) ja opiskelumotivaatiokäsitteiden, kouluhyvinvoinnin ja sosiaalisen tuen väliset interaktiotermit. Tuloksia ei raportoida eksplisiittisesti tässä artikkelissa, sillä raportoitavia malleja olisi yhteensä kahdeksan. Mallit on estimoitu epälineaarilla (logit) ja lineaarisella mallilla (pns). Lähtökohtaisesti estimaattien arvot ovat likimain samat (tulokset ovat saatavilla kirjoittajilta pyydettyinä). Interaktiitermien tulokinnassa lineaarinen malli on yksiselitteisempi (Ai & Norton, 2003). Ryhmittäisten tarkastelujen yhteenvedo on seuraavanlainen.

1. Tulokset eivät juurikaan eroa miesten ja naisten välillä sen suhteen, kuinka eri mittarit ovat yhteydessä opintojen aloittamisen kanssa.
2. Tehtävää välttelevä opiskelustrategia lisää NEET-ryhmään kuulumisen todennäköisyyttä miehillä ($b = 0.189$, $p < 0.100$), muttei naisilla ($b = -0.090$, $p = 0.500$).

3. Opiskelu- ja työuran suunnittelumotivaatio on positiivisessa yhteydessä opintojen aloittamiseen vieraskielisillä ($b = 0.314, p < 0.100$), muttei suomenkielisillä ($b = -0.002, p = 0.978$)

4. Koulun sosiaalisen tuen yhteys opintojen aloittamisen todennäköisyyteen on negatiivinen suomenkielisillä ($b = -0.256, p < 0.100$) muttei vieraskielisillä ($b = 0.101, p = 0.332$).

Taulukko 3.
Mallien estimaattien arvot

Käsite	Halu hakeutua koulutukseen (1)	Opiskelija (2)	NEET-ryhmässä (3)	Log (valtionveronalaiset tulot) (4)
Nainen	-0,051 (0,072)	0,241 *** (0,088)	-0,222 *** (0,078)	0,358 (0,660)
Ikä	0,002 (0,006)	0,006 (0,007)	-0,024 ** (0,012)	0,011 (0,056)
Suomenkielinen	-0,049 (0,114)	0,164 (0,155)	0,157 (0,146)	-2,466 ** (1,093)
Hakenut aiemmin koulutukseen	0,187 ** (0,083)	0,035 (0,119)	0,029 (0,117)	-0,596 (0,808)
Tehtäväsuuntautunut opiskelustrategia	-0,033 (0,059)	-0,120 (0,079)	0,080 (0,074)	0,632 (0,508)
Tehtävää välttelevä opiskelustrategia	-0,032 (0,051)	-0,055 (0,076)	0,076 (0,069)	0,989 * (0,497)
Opiskelu- ja työuran suunnittelumotivaatio	0,147 *** (0,044)	0,036 (0,069)	0,032 (0,060)	0,919 ** (0,426)
Kouluhyvinvointi	-0,035 (0,066)	0,023 (0,095)	-0,060 (0,090)	-0,486 (0,617)
Sosiaalinen tuki koulussa	0,014 (0,055)	-0,020 (0,076)	0,052 (0,071)	0,029 (0,509)
Kouluasioista keskusteleminen vanhempien kanssa	-0,151 *** (0,055)	-0,011 (0,054)	0,009 (0,049)	-0,839 ** (0,344)
Vastemuuttujan keskiarvo	0,80	0,72	0,23	4936 €

Huomiot: Mallit 1–3 on estimoitu logit-menetelmällä, ja tulokset on esitetty marginaalivaikutuksina. Malli 4 on estimoitu pns-menetelmällä. Otoskoko on 112 sarakkeessa 1, ja 74 sarakkeissa 2–4. Keskiarvot on raportoitu sulkujen sisällä. *** ($p < 0,010$), ** ($p < 0,050$) ja * ($p < 0,100$).

Lisätarkastelut: haaveammatti ja tutkintoaikeet

Lisäksi tarkastelimme, kuinka eri demografiset tekijät ja opiskelumotivaatiota, kouluhyvinvointia ja sosiaalisia suhteita kuvaavat käsitteet ovat yhteydessä siihen, onko henkilöllä haaveammattia, tai mikä on korkein tutkinto, jonka henkilö uskoo suorittavansa tulevaisuudessa. VALMA-opiskelijoista 58 prosenttia ilmoitti kyselyssä, että heillä on haaveammatti. Toisaalta yksikään mallin selittävä muuttaja ei ollut tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä siihen, onko henkilöllä haaveammattia vai ei (tuloksia ei raportoida artikkelissa).

Toinen lisätarkastelu koskee kysymystä ylimmästä tutkinnosta, jonka henkilö uskoo suorittavansa tulevaisuudessa. VALMA-opiskelijoista noin puolet uskoi suorittavansa toisen asteen koulutuksen, kun taas 23 prosenttia uskoi suorittavansa korkeaa-asteen tutkinnon tulevaisuudessa. Loput 26 prosenttia opiskelijoista ei uskonut koskaan suorittavansa mitään tutkintoa tai eivät tieneet. Mallin marginaalivaikutukset on raportoitu liitetaulukossa A1. Tulosten mukaan miehillä on 19,2 prosenttiyksikköä suurempi todennäköisyys olla koskaan haluamatta suorittaa mitään tutkintoa naiseen verrattuna. Äidinkielen osalta havaitaan polarisoitumista todennäköisyyksien jakaumassa. Suomenkielisillä opiskelijoilla on suurempi todennäköisyys (22,5 prosenttiyksikköä) olla haluamatta suorittaa mitään tutkintoa tulevaisuudessa vieraskielisiin verrattuna, mutta toisaalta heillä on selvästi pienempi todennäköisyys (31,7 prosenttiyksikköä) uskomuksessa, että heidän korkein koskaan suorittamansa tutkinto on lukio tai ammattikoulu. Henkilön kokemana sosiaalinen tuki koulussa on negatiivisessa yhteydessä siihen, että henkilö ei usko koskaan suo-

rittavansa mitään tutkintoa. Tulokset ovat mielenkiintoisia, ja rekisteritietojen valossa voidaan myöhemmin tarkastella, mikäli opiskelijan subjektiivinen näkemys omasta koulutuksesta vastaa toteutunutta koulutustasoa tulevaisuudessa.

Johtopäätökset

Koulutus on yksi tärkeimmistä menestystekijöistä työmarkkinoilla (esim. Becker, 1994; Cairo & Cagner, 2018). Valtaosa peruskoulusta valmistuvista nuorista siirtyy sujuvasti toisen asteen opintoihin, mutta osalla ammatin hankinta ei suju yhtä mutkattomasti (Kantasalmi ja muut, 2021). Oppivelvollisuuden laajentamisella on pyritty varmistamaan, että nuoret siirtyvät perusasteen jälkeen toisen asteen koulutukseen. Opin-tojen keskeytys tai koulutuksen ulkopuolelle jääminen vaikuttavat nuoriin pitkällä aikavälillä. Pelkästään peruskoulun varassa olevilla nuorilla on suuri työttömyysriski ja korkeampi alttius jäädä kokonaan työvoiman ulkopuolelle (esim. Kalenius, 2014). Tämä riski tulee korostumaan teknologisen kehityksen ja työmarkkinoiden muutoksen vuoksi. Maczulskij (2020) on havainnut, että jopa 30 prosenttia perinteisen teollisuuden työntekijöistä on pelkästään perusasteen koulutuksen varassa, ja näitä aloja uhkaa kiihtyvä supistuminen teknologisen kehityksen myötä. Riittämättömät valmiudet koulutuksessa voi edelleen johtaa supistuvien ammattien työntekijöiden siirtymisiin työttömyyteen tai työvoiman ulkopuolelle. Nuorten työllistymistä ei kuitenkaan heikennä pelkästään koulutuksen puute, vaan myös heikko motivaatio ja erilaiset elämänhallinnan ongelmat (esim. Seuri ja muut, 2018).

Ammatilliseen koulutukseen valmentava koulutus (VALMA) oli käytössä Suomessa vuosina 2015–2021. Tässä tutki-

muksessa tarkastelimme keskisuomalaisen VALMA-opiskelijoiden opiskelumotivaation, kouluhyvinvoinnin ja saadun sosiaalisen tuen yhteyksiä toisen asteen koulutukseen hakeutumiseen ja todennäköisyyteen kuulua NEET-ryhmään. Analyysseissä hyödynnettiin vuosina 2016 ja 2017 kerättyjä kyselyaineistoja, jotka yhdistettiin Tilastokeskuksen rekisteritietoihin opiskelijoiden päätoimesta ja valtionveronalaisista tuloista vuosi kyselyyn osallistumisen jälkeen. Tutkimuksen kyselyaineisto on kerätty ennen oppivelvollisuuden laajentamista ja nivelvaiheen koulutuksien yhdistymistä TUVA-koulutukseksi.

Tutkimustuloksia ei voida pienen otokoon ja vain yhteen koulutuksen järjestäjään rajoittumisen vuoksi yleistää koskemaan koko Suomen VALMA-opiskelijoita. Tutkimusaineistossa mukana olevat opiskelijat ovat kuitenkin taustatiedoiltaan hyvin samankaltaisia kuin VALMA-opiskelijat lukuvuonna 2015–2016 (Salonsaari & Aunola, 2017). Opiskelijat muodostavat kaksi erilaista ryhmää. Suomenkieliset VALMA-opiskelijat ovat pääosin peruskoulunsa päättäneitä nuoria, joiden tarkoituksena on valmentavien opintojen jälkeen hakeutua toisen asteen koulutukseen. Toisena ryhmänä ovat pääosin täysi-ikäiset vieraskieliset opiskelijat, jotka osallistuvat VALMA-koulutukseen parantaakseen suomen kieltä. Molemmat opiskelijaryhmät ovat kuitenkin nuoria, mikäli nuoruus määritellään psykologisesti eikä juridisen täysi-ikäisyyden määritelmän mukaisesti. Nuoruusikä ajoittuu psykologisesti keskimäärin ikävuosien 13–25 välille (Kiuru, 2023; Steinberg, 2014).

Suomenkielisistä 82 prosenttia oli hakenut aiemmin koulutukseen, kun taas vieraskielisistä vain 32 prosenttia. Kantasalmi ja muut (2021) havaitsivat, että pojat

ja maahanmuuttajat ovat ylliedustettuina niiden joukossa, jotka eivät siirtyneet toisen asteen koulutukseen. Kuvailevien tarkastelujen perusteella vieraskieliset opiskelijat ovat selvästi suomenkielisiä opiskelijoita motivoituneempia, ja lisäksi he kokevat keskimäärin parempaa kouluhyvinvointia sekä sosiaalista tukea opintojen parissa. Suomenkielisten opiskelijoiden heikompi opiskelumotivaatio voi ainakin osin johtua nuoremmasta iästä. Heikompi motivaatio voi myös selittyä sillä, että osa nuorista osallistui VALMA-opintoihin, koska he eivät olleet päässeet yhteisvalinnassa toiveensa mukaisiin opintoihin.

Kun tilastollisissa malleissa vakioitiin opiskelijoiden väliset erot demografisissa taustaominaisuuksissa, tehtävää välttelevä suoritusstrategia (epäonnistumisen ennakointi ja tehtävien välttely) ennusti NEET-ryhmään kuulumista miehillä mutta ei naisilla. NEET-ryhmään potentiaalisesti kuuluvien opiskelijoiden tunnistaminen ja tukeminen nivelvaihteen opinnoissa on jatkossa tärkeää. Aikaisemman suomalaisen tutkimuksen perusteella oppimista haittaavat asenteet ovat yleisempiä niiden nuorten keskuudessa, jotka eivät ole siirtyneet toisen asteen koulutukseen perusasteen jälkeen tai ovat siirtyneet koulutukseen viiveellä (Kantasalmi ja muut, 2021).

Opiskelu- ja työuran suunnittelumotivaatio oli tutkimuksessamme yhteydessä lisääntyneeseen toisen asteen koulutuksen hakuaktiivisuuteen vieraskielisillä nuorilla. Tulostemme perusteella motivaation ja opinnoissa suoriutumisen tukeminen nivelvaihteen opinnoissa on tärkeää. Naisilla on suurempi todennäköisyys olla opiskelija vuosi kyselyyn osallistumisen jälkeen miehiin verrattuna. Aiemmissä tutkimuksissa (Teräs ja muut, 2015; Niemi & Kurki, 2013) on tuotu esille myös koulutus-

järjestelmään liittyvät tekijät toisen asteen opintoihin siirtymisen esteinä. Opiskelu- paikkojen riittämättömyys voi hankaloittaa opintoihin siirtymistä. Opiskelijoiden nivelvaiheessa saaman tuen ja ohjauksen lisäksi on tärkeää, että opiskelupaikkoja on riittävästi, jotta opintojen jatkaminen on mahdollista.

VALMA-koulutukseen osallistuneista on hyvin vähän tutkimustietoa, joten tulokset ovat mielenkiintoisia monesta näkökulmasta. Rekisteritietojen karttues- sa voidaan myöhemmin tarkastella, miten VALMA-koulutukseen osallistuneiden työmarkkina-asema kehittyi pidem- mällä aikavälillä. Rekisteritietojen avulla voidaan myös tutkia, vastaako opiskelijan subjektiivinen näkemys omasta koulu- tuksesta objektiivisesti toteutunutta kou- lutustasoa tulevaisuudessa.

Oppivelvollisuuden laajentamisen myö- tä jokaisen peruskoulun päättävän nuoren on haettava toisen asteen tai nivelvai- heen koulutukseen (Oppivelvollisuuslaki 1214/2020). Tutkimuksemme kysely on suoritettu vuosina 2016 ja 2017 eli ennen oppivelvollisuuden laajentamista. Jatko- tutkimuksissa olisi tärkeää tutkia nuor- ten opiskelumotivaation yhteyttä aktiivi- suuteen hakea koulutukseen oppivelvol- lisuuden laajentamisen jälkeen. Lisäksi opintoihin hakeutumisen ohella on tärkeää seurata sitä, lisääntykö toisen asteen tutkintojen suorittaminen ja väheneekö NEET-nuorten määrä oppivelvollisuu- den laajentamisen seurauksena. Opinton- sa keskeyttäneet tarvitsevat jatkossakin tu- kea koulutuspolulla jatkamiseen.

Tutkimus on toteutettu osana Suomen Akatemian rahoittamaa WIP (Work, Inequality and Public Policy, nro. 293120) hanketta.

Lähteet

- Aaltonen, M., Oksanen, A., & Kivivuori, J. (2016). Debt problems and crime. *Criminology*, 54(2), 307–331. <https://doi.org/10.1111/1745-9125.12103>
- Ai, C., & Norton, E. (2003). Interaction terms in logit and probit models. *Economics Letters*, 80(1), 123–129. [https://doi.org/10.1016/S0165-1765\(03\)00032-6](https://doi.org/10.1016/S0165-1765(03)00032-6)
- Becker, G. (1994). Investment in human capital: Effects on earnings. Teoksessa G. Becker (toim.), *Human capital: A theoretical and empirical analysis with special reference to education* (ss. 29–58). The University of Chicago Press.
- Böckerman, P., & Maczulskij, T. (2016). The education-health nexus: Fact and fiction. *Social Science & Medicine*, 150(1), 112–116. <http://doi.org/10.1016/j.socscimed.2015.12.036>
- Cairo, I., & Cajner, T. (2018). Human capital and unemployment dynamics: Why more educated workers enjoy greater employment stability. *The Economic Journal*, 128(609), 652–682. <https://doi.org/10.1111/econj.12441>
- Dæhlen, M. (2017). Completion in vocational and academic upper secondary school: The importance of school motivation, self-efficacy, and individual characteristics. *European Journal of Education*, 52(3), 336–347. <https://doi.org/10.1111/ejed.12223>
- Haapakorva, P., Ristikari, T., & Kiilakoski, T. (2017). Toisen asteen opintojen keskeyttämisen taustatekijöitä. Teoksessa E. Pekkarinen, & S. Myllyniemi (toim.), *Opin polut ja pienareet. Nuorisobarometri 2017* (s. 167–177). Nuorisotutkimusseura.
- Hakkarainen, A. M., Holopainen, L. K., & Savolainen, H. K. (2015). A five-year follow-up on the role of educational support in preventing drop out from upper secondary education in Finland. *Journal of Learning Disabilities*, 48(4), 408–421. <https://doi.org/10.1177/0022219413507603>
- Heckman, J., Humphries, J., & Veramendi, G. (2018). The nonmarket benefits of education and ability. *Journal of Human Capital*, 12(2), 282–304. <https://doi.org/10.1086/697535>

- Hirvonen, R., Putwain, D., Määttä, S., Ahonen, T., & Kiuru, N. (2020). The role of academic buoyancy and emotions in students' learning-related expectations and behaviours in primary school. *British Journal of Educational Psychology*, 90(4), 948–963. <https://doi.org/10.1111/bjep.12336>
- Huttunen, K., Pekkarinen, T., Uusitalo, R., & Virtanen, H. (2023). Lost boys? Secondary education and crime. *Journal of Public Economics*, 218. <https://doi.org/10.1016/j.jpubeco.2022.104804>
- Kalenius, A. (2014). *Koulutus, työllisyys ja työttömyys*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2014:13, Opetus- ja kulttuuriministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-291-3>
- Kantasalmi, K., Kupiainen, S., Dobewall, H., Hautamäki, J., Hotulainen, R., Karvonen, S., & Rimpelä, A. (2021). Metropolialueen nuorten siirtyminen toisen asteen koulutukseen: Keiden koulupolku on suora, keiden viivästynyt tai mutkainen? *Yhteiskuntapolitiikka*, 86 (3), 297–308. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2021060936108>
- Kilpi-Jakonen, E. (2011). Continuation to upper secondary education in Finland: Children of immigrants and the majority compared. *Acta Sociologica*, 54(1), 77–106. <https://doi.org/10.1177/0001699310392604>
- Kiuru, N. (2023). Nuoruus. Teoksessa: L. Pulkkinen, T. Ahonen, & I. Ruoppila (toim.), *Ihmisen psykologinen kehitys* (ss. 182–242). PS-Kustannus.
- Kiuru, N., Spinath, B., Clem, A.-L., Eklund, K., Ahonen, T., & Hirvonen, R. (2020). The dynamics of motivation, emotion and task performance in simulated achievement situations. *Learning and Individual Differences*, 80, 101873. <https://doi.org/10.1016/j.lindif.2020.101873>
- Korhonen, J., Linnanmäki, K., & Aunio, P. (2014). Learning difficulties, academic well-being and educational dropout: A person-centered approach. *Learning and Individual Differences*, 31, 1–10. <https://doi.org/10.1016/j.lindif.2013.12.011>
- Lakkala, S., Narkaus, S., & Kallinen, K. (2022). Siirtymävaihe perusopetuksesta ammatilliseen koulutukseen. Opiskelijoiden kokemuksia siirtymästä ja tuen tarpeista. *Nuorisotutkimus*, 40(1), 3–22. <https://doi.org/10.57049/nuorisotutkimus.9115752>
- Maczulskij, T. (2020). *Teknologinen kehitys ja katoava keskiluokka – mihin työntekijät päätyvät?* Edistys-sarja. Teollisuuden palkansaajat TP ry.
- Määttä, S. (2007). Achievement strategies in adolescence and young adulthood. [Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto] Jyväskylä studies in education, psychology and social research 324. Jyväskylä University Printing House. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-3045-5>
- Määttä, S., Kiiveri, L., & Kairaluoma, L. (2011). Motivoimaa-hanke ammatillisen nuorisoasteen koulutuksessa. *NMI-bulletin*, 21(2), 36–50.
- Määttä, S., Nurmi, J.-E., & Majava, E.-M. (2002). Young adults' achievement and attributional strategies in the transition from school to work: Antecedents and consequences. *European Journal of Personality*, 16(4), 295–311. <https://doi.org/10.1002/per.442>
- Niemi, A.-M., & Kurki, T. (2013). Amislaiseksi valmistettu, valmennettu, kuntoutettu ja ohjattu. Teoksessa: K. Brunila, K. Hakala, E. Lahelma, & A. Teittinen (toim.), *Ammatillinen koulutus ja yhteiskunnalliset eronteot* (ss. 201–215). Gaudeamus.
- Niittylahti, S., Annala, J., & Mäkinen, M. (2019). Opintoihin kiinnittyminen ammatillisessa koulutuksessa. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja*, 21(2), 9–23. <https://journal.fi/akakk/article/view/86931>
- Nurmi, J.-E. (2009). Toiminta- ja tulkintatavat haasteiden kohtaamisessa ja ongelmien ratkaisemisessa. Teoksessa R.-L. Metsäpelto, & T. Feldt (toim.), *Meitä on moneksi. Persoonallisuuden psykologiset perusteet* (ss. 111–127). PS-kustannus.
- OECD (2021). *OECD Employment Outlook 2021: Navigating the COVID-19 Crisis and Recovery*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/5a700c4b-en>
- Oksanen, M., Aaltonen, M., & Rantala, K. (2015) Social determinants of debt problems in a Nordic welfare state: A Finnish register-based study. *Journal of Consumer Policy*, 38, 229–246. <https://doi.org/10.1007/s10603-015-9294-4>
- Opetushallitus (2022). *Mitä on tutkintokoulutukseen valmentava koulutus (TUVVA)?* <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mita-tutkintokoulutukseen-valmentava-koulutus-tuva>
- Oppivelvollisuuslaki 1214/2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2020/20201214>
- Oreopoulos, P., & Salvanes, K. (2011). Priceless: The nonpecuniary benefits of schooling. *Journal of Economic Perspectives*, 25(1), 159–184. <https://doi.org/10.1257/jep.25.1.159>
- Salmi, E., Määttä, S., Vehkakoski, T., Aunola, K., Kairaluoma, L., & Pirttimaa, R. (2020). Oppimisvaikeuksien, motivaation ja oppijaminäkäsityksen merkitys ammatillisista opinnoista valmistumisessa. *NMI-Bulletin*, 30(3), 50–66.
- Salonsaari, M.-E., & Aunola, U. (2017). *Valmasta vauhtia. Tilannekatsaus ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavan koulutuksen (Valma) toimeenpanosta ja vaikuttavuudesta syksyllä 2016*. Raportit ja selvitykset 2017:8, Opetushallitus.

- Schmid, E., & Garrels, V. (2021). Parental involvement and educational success among vulnerable students in vocational education and training. *Educational Research*, 63(4), 456–473. <https://doi.org/10.1080/00131881.2021.1988672>
- Schmid, E., Jørstad, B., & Stokke Nordlie, G. (2021). How schools contribute to keeping students on track: Narratives from vulnerable students in vocational education and training. *Nordic Journal of Vocational Education and Training*, 11(3), 47–65. <https://doi.org/10.3384/njvet.2242-458X.2111347>
- Seuri, A., Uusitalo, R., & Virtanen, H. (2018). *Pitäisikö oppivelvollisuusikä nostaa 18 vuoteen?* Talouspolitiikan arviointineuvoston raportti 23.1.2018. https://www.talouspolitiikanarviointineuvosto.fi/wp-content/uploads/2018/01/Seuri_Uusitalo_Virtanen_2018.pdf
- Solares, E., Määttä, S., & Kiuru, N. (2015). Kaveripiirin merkitys ammattikoululaisten koulumotivaatiossa. *NMI Bulletin, Oppimisen ja oppimisvaikeuksien erityislehti*, 25(1), 13–31. <https://bulletin.nmi.fi/2016/01/02/kaveripiirin-merkitys-ammattikoululaisten-koulumotivaatiossa-2/>
- Souto, A.-M. (2014) ”Kukaan ei kysy, mitä mulle kuuluu”. Koulutuksen keskeyttäjät ja ammatilliseen koulutukseen kuulumisen ehdot. *Nuorisotutkimus*, 32(4), 19–35.
- Steinberg, L. (2014). *Age of opportunity: Lessons from the new science of adolescence*. Houghton Mifflin Harcourt.
- Suomen virallinen tilasto [SVT]. (n.d.). *Työvoimatutkimus* [verkkójulkaisu]. Tilastokeskus. <https://stat.fi/tilasto/tyti>
- Teräs, M., Lasonen, J., & Cools, C. (2015). Maa-hanmuuttotaustaiset nuoret koulutuksen siirtymässä: Viranomaisten ja nuorten näkökulmat. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja*, 17(3), 41–56. <https://journal.fi/akakk/article/view/90086>
- Tunkkari, M. (2022). *Maternal homework involvement: Links to adolescents' task avoidance and academic achievement across the transition to lower secondary school* [Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto]. JYU Dissertations, 542. <http://urn.fi/URN:IS-BN:978-951-39-9346-7>
- Vasalampi, K., Kiuru, N., & Salmela-Aro, K. (2018). The role of a supportive interpersonal environment and education-related goal motivation during the transition beyond upper secondary education. *Contemporary Educational Psychology*, 55, 110–119. <https://doi.org/10.1016/j.cedpsych.2018.09.001>
- Viljaranta, J., Nurmi, J.-E., Aunola, K., & Salmela-Aro, K. (2009). The role of task values in adolescents' educational tracks: A person-oriented approach. *Journal of Research of Adolescence*, 19(4), 786–798. <https://doi.org/10.1111/j.1532-7795.2009.00619.x>
- Wigfield, A., & Cambria, J. (2010). Students' achievement values, goal orientations, and interest: Definitions, development, and relations to achievement outcomes. *Developmental Review*, 30(1), 1–35. <https://doi.org/10.1016/j.dr.2009.12.001>